

Asia: VN/8868/2019

Lausuntopyyntö: Uusimaa-PKS-Helsinki sote-erillisselvityksen loppuraportti

Lausunnonantajan lausunto

- 1. Ottaako raportissa esitetty malli riittävässä määrin huomioon alueen erityispiirteet sosiaali- ja terveydenhuollossa?**

-

- 2. Ottaako raportissa esitetty malli riittävässä määrin huomioon alueen erityispiirteet pelastustoimessa?**

-

- 3. Mahdollistaako esitetty erillISRatkaisumalli pääsyn tarpeenmukaisten ja riittävien sote-palvelujen piiriin paremmin kuin yhden alueellisen järjestäjän malli?**

-

- 4. Mahdollistaako erillISRatkaisu yhteen sovitettujen asiakaskohtaisten perustason sote-palvelukokonaisuuksien toteutumisen alueella paremmin kuin yhden alueellisen järjestäjän malli?**

-

- 5. Mahdollistaako erillISRatkaisu erikoistason palvelujen toteutumisen alueella paremmin kuin yhden alueellisen järjestäjän malli?**

-

- 6. Mahdollistaako erillISRatkaisu perus- ja erikoistason sosiaali- ja terveystalvelujen toiminnallisen integraation alueella?**

-

- 7. Esityksen mukaisesti erikoissairaanhoidon järjestämisvastuu olisi yleisesti ja ensisijaisesti itsehallinnollisilla alueilla, HUSin järjestämisvastuu lakiin perustuvaa ja järjestämissopimuksella sovittavaa vastuuta. Onko raportissa kuvattu ratkaisu mielestänne sote-palvelujen järjestämisen näkökulmasta sekä**

hallinnollisesti ja HUSin omistajaohjauksen näkökulmasta toteuttamiskelpoinen ja turvaako se sote-palvelujen järjestämisen alueella?

-

8. Turvaako erilliskorjaus sote-palvelujen järjestämiselle riittävän kantokykyiset alueet?

-

9. Turvaako erilliskorjaus asukkaiden osallistumis- ja vaikuttamismahdollisuuksien toteutumisen?

-

10. Toteutuuko demokratia erilliskorjauksessa perustuslain edellyttämällä tavalla? (ks raportin luku 3) Jos ei, niin miten esityksen asukkaiden osallistumis- ja vaikuttamismahdollisuuksia voitaisiin vahvistaa?

-

11. Toteutuuko palvelujen yhdenvertaisuus esitetyssä mallissa paremmin kuin yhden järjestäjän mallissa?

-

12. Mahdollistaako erilliskorjaus kielellisten oikeuksien toteutumisen alueella paremmin kuin yhden järjestäjän mallissa?

-

13. Millä toimenpiteillä ja missä palveluissa kielellisiä oikeuksia voitaisiin vahvistaa?

-

14. Millaisia vaikutuksia arvioitte erilliskorjauksella olevan osana hallituksen linjaamaa valtakunnallista kokonaisratkaisua?

-

15. Ehdotuksia itsehallinnollisten alueiden nimiksi?

-

16. Muut vapaamuotoiset huomiot loppuraportista

Loppuraportissa ehdotetaan, että nykyisen Uudenmaan maakunnan alueella sosiaali- ja terveyspalvelujen järjestäjinä toimisivat Helsingin kaupunki ja neljä itsehallinnollista aluetta (s. 32). Raportissa on yleisellä tasolla tunnistettu ehdotuksen kannalta relevantit perustuslain säännökset ja todettu, että sen perustuslainmukaisuuden arviointia tulee vielä jatkaa (s. 16-17 ja 33). Perustuslaissa ei säädetä sosiaali- ja terveyspalvelujen järjestämistapaa (HE 309/1993 vp s. 71 I). Eduskunnan perustuslakivaliokunta on toistuvasti todennut, että perustuslaki sallii useita eri järjestämistapoja (esim. PeVL 26/2017 vp s. 32, PeVL 63/2016 vp, PeVL 67/2014 vp s. 3 ja PeVL 41/2010 vp). Raportissa ja sen valmistelussa on lähtökohtaisesti hyvin tunnistettu ja kartoitettu perustuslainmukaisuuden kannalta olennaiset kysymykset. Itsehallinnollisiin alueisiin perustuvan ratkaisun (ns. B-malli) arviointi on yleispiirteistä ja alustavaa, joten siihen on jatko-valmistelussa tarvetta kiinnittää huomiota useista eri näkökulmista. Yksi tarkempaa arviointia vaativa kysymys on kielellisten oikeuksien toteutuminen. Yleisesti ottaen erilliskorjausten valtiosääntöoikeudellisen

hyväksyttävyyden osalta olennaisimmaksi kysymykseksi nousee perusteltavuus perusoikeuksien tehokkaan toteutumisen kannalta. Tämän voi arvioida tarkoittavan perustuslain 19 §:ssä säädettyjen sosiaalisten oikeuksien toteutumista samalla kun riittävän yhdenvertaisesti ja tehokkaasti turvataan asukkaiden osallistumisoikeudet ja vaikuttamismahdollisuudet sekä kielelliset oikeudet.

Raportissa ehdotetun järjestämistavan jatkovalmistelussa on tärkeää panostaa oikeudellisen arvioinnin lisäksi järjestämistavan käytännön toteutuksen suunnitteluun ja vaikutusten arviointiin. Lakien täytäntöönpanon kuvaus ja riittävään tietopohjaan perustuva vaikutusten arviointi ovat olennainen pohja oikeudellisille näkökohdille, joiden perusteella ehdotusten perustuslainmukaisuutta tullaan arvioimaan. Tässä on tarpeen erityisesti tarkastella myös HUS:n toiminnan järjestämistä ja rahoittamista sekä ohjausta samoin kuin sitä, miten järjestelyissä palveluintegraatio voi käytännössä toteutua. Palveluintegraatiolla voidaan arvioida olevan merkitystä yhdenvertaisen oikeuden riittäviin sosiaali- ja terveyspalveluihin toteutumiselle.

Loppuraportin mukaan koko maata koskevien rahoitusratkaisujen valmistelu on kesken ja rahoitusratkaisut on tarkoitus valmistella yhdenmukaisiksi kaikilla alueilla (s. 20 ja 32). Raportissa ei tämän vuoksi ole ehdotuksia siitä, miten sosiaali- ja terveydenhuollon palvelut Uudellamaalla tulitaisiin rahoittamaan. Perustuslakivaliokunnan vakiintuneen kannan mukaan kuntien tehtävistä säädettyä on huolehdittava, että kunnilla on tosiasialliset edellytykset huolehtia tehtävistään. Näihin edellytyksiin kuuluu riittävä rahoitus (rahoitusperiaate). Rahoitusperiaate liittyy kunnan asukkaiden itsehallinnon suojaan ja julkisen vallan velvollisuuteen turvata perusoikeuksien toteutuminen, kuten kansalaisten yhdenvertaisuus ja riittävät sosiaali- ja terveyspalvelut. Perustuslakivaliokunta on katsonut rahoitusperiaatteen koskevan myös maakuntien tehtävistä säättämistä (PeVL 65/2018 vp s. 26-27 ja 73, PeVL 15/2018 vp s. 19-25). Uudenmaan sosiaali- ja terveyspalveluja koskeva ehdotus ilman sen rahoitusta koskevia linjauksia ei siten anna kokonaiskuvaa Uudenmaan sosiaali- ja terveyspalvelujen järjestämistä koskevasta alustavistakaan suunnitelmista.

Hallituksen 5.2.2020 hyväksymän vuoden 2020 lainsäädäntösuunnitelman mukaan sosiaali- ja terveysministeriön on tarkoitus antaa joulukuussa 2020 eduskunnalle hallituksen esitys, joka koskee muun muassa maakuntien perustamista ja rahoitusta sekä sosiaali- ja terveydenhuollon järjestämisen uudistusta. Perustuslakivaliokunnan vakiintuneen käytännön mukaisesti onkin tarpeellista varata riittävä aika merkittävän uudistuksen eduskuntakäsittelylle. Yhtä olennaista eduskunnan työn kannalta on myös se, että eduskunnalle annettava hallituksen esitys on riittävän huolellisesti valmisteltu (esim. PeVL 65/2018 vp s. 68, PeVL 15/2018 vp. s. 60-61, PeVL 26/2017 vp s.77, PeVL 75/2014 s. 8). Samoin muun muassa henkilötietojen käsittelyyn ja muihin EU-oikeudellisiin kysymyksiin liittyvän kansallisen liikkumavaran riittävän huolellinen selvittäminen on nimenomaan valtioneuvostossa tehtävän valmistelun asia (PeVL 9/2019 vp s. 2, PeVL 1/2018 vp s. 3, PeVL 26/2017 vp s. 42, PeVL 2/2017 vp s.2, PeVL 44/2016 vp s. 4). Aikataulu vaikuttaa tiukalta asian laajuuden, huolellisen lainvalmistelun ja kuulemismenettelyn näkökulmasta. Asian tärkeydestä ja kiireellisyydestä huolimatta eduskunnalle annettavan hallituksen esityksen tulee täyttää perustuslaissa säädetyt vaatimukset eduskunnan tarvitsemista tiedoista ja osallistumisoikeuksien toteutumisesta (perustuslaki 14 ja 47 §). Lisäksi esityksen perustuslainmukaisuuden tueksi tulee esittää riittävät oikeudelliset perustelut.

Salo Maija
Oikeuskanslerinvirasto - Oikeuskansleri Tuomas Pöysti